

О. ХЕНРИ
ИЗПОВЕД НА ЕДИН
ХУМОРИСТ

Превод от английски: Тодор Вълчев, 1977

chitanka.info

Инкубационният период се проточи двайсет и пет години, без да ми причини никакви неприятности, след което болестта ми изби и хората казаха: ето, това е! Само че я нарекоха не шарка, а хумор.

Ние, служителите в магазина, бяхме купили сребърна мастилница за по-стария съдружник във фирмата по случай петдесетия му рожден ден. Скупчихме се в кабинета му, за да му поднесем подаръка. На мен бяха възложили да го поздравя от името на всички и аз произнесох кратка реч, която бях подготвял цяла седмица.

Тя произведе фурор. Беше пълна с такива каламбури, шеговити намеци и какви ли не смехории, че сградата едва не се събори, а тя бе една от най-солидните в този бранш — метални изделия на едро. Старият Марлоу си позволи само да се усмихне, но служителите, поощрени от това, се изпотръшкаха от смях.

Та славата ми на хуморист датира именно от този ден, девет и половина часа сутринта.

Седмици наред след това колегите ми раздухваха пламъка на моето самочувствие. Един по един те идваха при мен да ми кажат каква знаменита реч съм произнесъл и ми обясняваха старателно какво именно е било смешното във всяка моя шега.

Стана ми ясно, че от мен се очаква да поддържам тази си слава. Напълно допустимо бе другите да говорят сериозно по служебни или злободневни въпроси, ала от мен неизбежно се искаше нещо весело и игриво. От мен очакваха да пускам шеги за металната посуда и да оживявам с духовитости сивите емайлирани паници. Бях помощник-счетоводител и ако не успеех да видя нещо смешно в сбора на някое салдо или да намеря повод за смях в някоя сметка за плугове, колегите ми оставаха разочаровани.

Постепенно славата ми се разнесе и аз станах местният „оригинал“. Нещо напълно възможно, защото градчето ни беше малко. Местният всекидневник започна да ме цитира. Без мен не минаваше събиране по един или друг повод.

Мисля, че наистина бях надарен с известно остроумие и находчивост. Тези качества развивах и подобрявах с постоянна тренировка. Шегите ми бяха добродушни и безобидни, не стигаха до язвителност, от тях не болеше. Хората започваха да се усмихват още щом ме зърнеха, а заговорех ли с тях, винаги намирах да кажа нещо, което превръщаше усмивката в смях.

Бях се оженил млад. Имах очарователно тригодишно момченце и петгодишно момиченце. Естествено, живеехме в къща, обвита с пълзящи растения, и бяхме щастливи. Счетоводителската ми заплата ни предпазваше от онези злини, които вървят ръка за ръка с чрезмерното богатство.

По едно време записах няколко мои шеги и хрумвания, които ми се струваха много сполучливи, и ги разпратих на периодични издания, печатащи такива работи. Всичките бяха незабавно приети. Неколцина от редакторите дори ме помолиха с писма да им сътруднича и занапред.

Един ден получих писмо от издателя на едно прочуто седмично издание. Той предлагаше да му напиша фейлетон за цяла колона и даваше да се разбере, че ако материалът се хареса, тази колона ще стане редовна. Написах фейлетона и след две седмици издателят ми предложи да сключи едногодишен договор на сума, която значително превишаваше заплатата ми във фирмата, където работех.

Обзе ме луда радост. Жена ми вече мислено ме увенчаваше с неувяхващите лаври на литературната слава. Вечерта отпразнувахме този ден с рачешки крокети и бутилка къпиново вино. Откриваше се възможност да се освободя от робския труд. Обсъдихме с Луиза много сериозно този въпрос. И стигнахме до извода, че трябва да напусна работата в магазина и да се посветя на хумора.

Подадох оставка. Колегите ми устройха прощален банкет. Речта ми на банкета беше истински фойерверк. Местният вестник я отпечата в пълен текст. На другата сутрин се събудих и погледнах будилника.

— Боже, закъснях! — възкликнах аз и грабнах дрехите си. Но Луиза ми напомни, че вече не съм роб на металните изделия и доставчиците, а професионален хуморист.

След закуска тя гордо ме въведе в стаичката до кухнята. Милата Луиза! Там ме чакаха писалището и столът, блокпостът, мастилото и пепелникът. И всички останали атрибути на един истински писател — вазата, пълна със свежи рози и орлов нокът, ланският календар на стената, тълковният речник и пликче шоколадови бонбони, да си похапвам между приливите на вдъхновение. Милата Луиза!

Залових се за работа. Стенният тапет е изпъстрен с арабески или одалиски, или... дали пък не бяха трапезоиди? Аз се вторачих в една от тези фигури. И се замъчих да родя хумор.

Стресна ме някакъв глас — Луизиният.

— Ако не си много зает, гълъбче, ела да обядваме — викаше ме гласът.

Погледнах часовника си. Да, онзи зловещ скелет-косач бе накопил пет часа. Отидох да обядвам.

— Не бива да се пресилваш така в началото — посъветва ме Луиза. — Нали и Гъоте — или може би Наполеон — е казал, че пет часа на ден са достатъчни за умствен труд. Защо не ни изведеш следобед в гората?

— Наистина се поуморих — признах аз.

И тъй следобед отидохме с нея и малките в гората.

Но скоро му хванах цаката. Подир месец започнах да вадя парче след парче така редовно, както редовно пристигаха пратките метални изделия.

И, да ви кажа, имах успех. Колонката ми в седмичника пораздвижи духовете и критиците взеха да ме сочат в клюкарските си писания като свежа струя в областта на хумора. Сътрудничеството в други издания увеличи значително доходите ми.

Изучих и триковете на занаята. Можех да взема едно смеховито хрумване и да го превърна в двуредова епиграма, която ми носеше долар. С една фалшива брада от същото нещо се получаваше чистичко четиристишие и цената се удвояваше. А като обърнех полата и добавех воланче от рими, вече не бихте го познали — излизаше салонна поезия с новички обувки и модна илюстрация.

Започнах да правя спестявания и си купихме нови килими и салонен орган. За съгражданите си вече бях човек с известна тежест, а не онзи зевзек от магазина.

След пет-шест месеца хуморът ми започна да губи своята непосредственост. От устата ми вече не се отронваха така лесно глуми и остроумия. Понякога се затруднявах много да намеря материал. Улавях се, че се вслушвам в разговорите на приятелите си, дано хвана нещо, което да ми влезе в работа. Понякога дъвчех молива си и гледах с часове тапета, мъчейки се да пусна някое мехурче хумор, но не банален.

И накрая се превърнах в харпия, Молох, Йона, вампир за приятелите и познатите си. Нервен, изтормозен, алчен, аз стоях между тях като истински шегоубиец. И само от устата им да се отронеше

находчива мисъл, остроумно сравнение или пиперлива фраза, аз се хвърлях като куче на кокал. И понеже не се доверявах на паметта си, извърщах се виновно и крадешком записвах в бележника, от който не се делих, или на ръкавела си всичко, което можеше да ми послужи.

Приятелите ме гледаха с почуда и съжаление. Бях станал съвсем друг човек. Преди ги развеселявах и забавлявах, а сега ги дебнех като хищник. Напразно биха чакали да чуят шега от моите уста. Шегите бяха станали прекалено скъпоценни за мен, те бяха средство за съществуване. Не можех да си позволя лукса да пиляя това средство.

Като оклюмала лисица възхвалявах певческите способности на моите приятели-врани, та дано изпуснат от човките си късче остроумие.

Хората започнаха да ме избягват. Аз се отучих да се усмихвам — не плащах дори тази цена за думите, които така безсрамно обсебвах.

Търсейки материал, грабех безразборно отвед, без да подбирам ни хора, ни място, ни време, ни теми. Дори в черквата извратеното ми въображение душеше за плячка между величествените колони.

Обявеше ли свещеникът великото славословие, аз започвах да комбинирам: „Славословие, пустословие, пустославие, пуста слава...“

Прекарвах цялата проповед през мисловното си сито, без да обръщам внимание на смисъла ѝ, и жадно търсех поне зрънце каламбур или bon mot. Дори най-тържествените псалми на хора служеха само за акомпанимент на мисълта ми, която диреше нови варианти на стария комичен триъгълник сопрано, тенор и бас.

И собствената ми къща стана поле за ловитба. Жена ми е рядко женствено създание, откровено, добродушно и непосредствено. Някога разговорът с нея бе истинско удоволствие за мен и всяка нейна мисъл ми носеше радост. Сега аз я експлоатирах като златна мина, от която отбирах късчета от онази смешна, но мила непоследователност, характерна за женския ум.

И започнах да изкарвам на пазара тези перли от забавна наивност, предназначени да красят само свещеното домашно огнище. Със сатанинско коварство аз я предизвиквах да говори. И без да подозира нито, тя си разголваше душата. А после аз излагах тази душа на показ, поднасяйки я на студената, крещяща, банална печатна страница.

Литературен Юда, аз предавах Луиза с целувки. За някакви жалки сребърници надявах шутовски дрехи на мислите, които тя ми доверяваше, и ги пусках да играят на пазарището:

Милата Луиза! Нощем се навеждах над нея като свиреп вълк над кротко агънце и дебнех дали няма да заговори насън, та да уловя нещо, което на сутринта мога да пусна в обработка. Но и това не беше най-лошото.

Да ме прости бог! Следващата жертва бяха дечицата ми — забих зъби в техните невинни бръщолевеници.

Гай и Вайъла бяха два несекващи извора на необикновени детски фантазии и изрази. Това бе готова за продан стока и аз започнах да я доставям редовно на едно списание за рубриката „Какво ли не измислят децата“.

Дебнех децата, както индианец дебне антилопа. За да ги подслушвам какво си говорят, спотайвах се зад врати и дивани или пълзах на четири крака между храстите в двора. Единствената разлика между мен и харпията бе в това, че аз не изпитвах угризения на съвестта.

Веднъж, когато главата ми не можеше да роди нищо, а трябваше вече да изпратя ръкописа, се зарових в купчина шума на двора, знаейки, че децата ще излязат да играят. Не ми се ще да вярвам, че Гай е разбрал къде съм се скрил, но дори да е разбрал, не мога да го виня за това, че подпали шумата, с което съсипа новия ми костюм, и едва не изгори жив родния си баща.

Скоро децата ми започнаха да бягат от мен като от чума. Неведнъж, когато се промъквах към тях като таласъм, чувах ги да си казват: „Татко идва!“, след което събираха играчките си и бързаха да се скрият на някое по-безопасно място. Ето докъде бях паднал!

Но финансово бях добре. За по-малко от година бях спестил хиляда долара и през това време живеехме на широка нога.

Ала с цената на какво! Не зная точно какво е парий, но струва ми се, че бях станал именно такъв. Нямах вече ни приятели, ни развлечения, ни радости в живота. Бях принесъл в жертва щастието на семейството си. Като някоя пчела събирах мед от най-красивите цветове на живота и всички ме избягваха, страхувайки се от жилото ми.

Един ден с приветлива дружелюбна усмивка ме спря един познат. Такова нещо не ми се беше случвало от месеци. Минавах покрай погребалното бюро на Питър Хефелбауър. Питър стоеше пред вратата и ме поздрави. Спрях се, развълнуван дълбоко от този поздрав. Той ме покани да вляза.

Времето беше хладно и дъжделиво. Влязохме в задната стая, където гореше малка печка. Дойде някакъв клиент и Питър ме остави за малко сам. Изведнъж ме обзе отдавна забравено чувство — чувство на блажен покой и доволство. Огледах се наоколо. Заобикаляха ме редици ковчези от полирано палисандрово дърво, черни покрови и пискюли, траурни ленти и други атрибути на погребалния отрасъл. Тук цареше ред и тишина — място за сериозни и възвишени мисли. Това бе кътче на края на живота, пропито от духа на вечния покой.

Влизайки тук, аз оставих навън светските суети. Не изпитвах никакво желание да търся храна за хумор в тази тържествена, благочинна обстановка. Съзнанието ми сякаш се изтегна да почине на черно ложе, драпирано с кротки мисли. Само преди четвърт час аз бях развратен хуморист. А сега бях философ, изпълнен с ведрина и покой. Тук намерих убежище от хумора, от безумната, унизителна, безкрайна гонитба на някоя шега, на убягващия ми виц, на остроумната закачка.

Не познавах отблизо Хефелбауър. Когато се върна и заговори, аз изпитах опасения да не би да внесе фалшива нотка в упоителната реквиерна хармония на своето заведение.

Но не. Хармонията не биде нарушена. Изпуснах дълга въздишка на облекчение. Никога не бях допускал, че човек може да говори така безупречно скучно. В сравнение с неговата реч Мъртвото море би изглеждало гейзер. Никакъв проблясък на остроумие не оскверняваше думите му. От устата му се сипеха баналности, безинтересни и обилни като къпини и не по-вълнуващи от миналогодишните борсови цени на акциите. Не без трепет изпробвах върху него една от най-острите си шеги. Тя падна на пода с пречупен връх, без дори да го одраска. От този миг заобичах Питър от все сърце.

Започнах да идвам в магазина вечер по два-три пъти седмично и да отморявам душата си в задната стая. Други радости нямах. Сутрин ставах рано и бързах да свърша работа, че да мога по-дълго да стоя в този мой рай. Само в него се избавях от навика си да търся нещо

хумористично във всичко, което виждах и чувах. От разговорите с Питър не бих могъл да получа нищо в тази насока, дори да исках.

Тези посещения подобриха настроението ми. Защото сега имах това, от което се нуждае всеки човек — отмора след тежка работа. Срещайки на улицата някои от предишните си приятели, аз им се усмихвах и подхвърлях някоя закачка, от което те оставах изумени. На няколко пъти жената и децата щяха да паднат ОТ изненада, когато се отпусках дотам, че да кажа нещо смешно пред тях.

Страшилището хумор ме беше яхало толкова дълго, че сега аз се радвах на свободните си часове, както ученик се радва на ваканция.

Това започна да се отразява на работата ми. Тя престана да бъде за мен онова тежко бреме, което беше преди. Често пъти си подсвирквах, с перо в ръка, и пишех много по-лесно, отколкото преди. Гледах да свърша колкото е, възможно по-скоро ръкописа и бързах към моя тих пристан, който ме теглеше, както кръчмата тегли пияницата.

Жена ми прекарваше немалко тревожни часове, чудейки се къде се губя надвечер. А на мен не ми се щеше да й кажа — жените не ги разбират тези неща. Горката Луиза! Веднъж тя се уплаши не на шега.

Един ден донесох у дома сребърна ръчка от ковчег, да я използвам за преспание, и чудесен пухкав черен пискюл — да чистя книжата от прах. Беше ми приятно да ги гледам на бюрото си и да си спомням за уютната задна стая в магазина на Хефелбауър. Но когато Луиза ги зърна, изпищя от ужас. Наложих се да съчиня някаква измишльотина, за да я успокоя, но от погледа й разбрах, че подозренията си останаха. Затова трябваше да разчистя незабавно ръчката и пискюла.

Един ден Питър Хефелбауър ми направи предложение, от което онемях. Методично и спокойно, както му бе присъщо, той ми показа сметководните си книги и обясни, че доходите му и работата се разрастват бързо. Бил намислил да привлече съдружник с известен капитал. Би предпочел мен пред всички свои познати. Когато тази вечер излязох от магазина, у Питър остана мой чек за хилядата долара, които имах в банката, и аз вече бях съсобственик на погребалното бюро.

Вървах към къщи със смесени чувства — безумна радост и известни опасения. Страхувах се от предстоящия разговор с жената. Но въпреки това сякаш не вървах, а летях. Да сложа кръст на

хумористичните писания и отново да се радвам на плодовете на живота, вместо да ги мачкам, за да изстискам няколко капки сок, които да размива читателите — каква велика радост ще бъде това!

На вечеря Луиза ми подаде няколко писма, получени, докато ме е нямало в къщи. Между тях имаше няколко плика с отхвърлени ръкописи. Откакто започнах да ходя при Питър, техният брой растеше застрашително. Напоследък съчинявах с необикновена леснина своите стихчета и фейлетони. А преди се трудех над тях като каменар — бавно и мъчително.

След върнатите ръкописи отворих писмо от издателя на седмичника, с който имах договора за редовно сътрудничество. Чековете, които получавах всяка седмица от това издание, и досега представляваха основният ни доход. Писмото гласеше:

„Уважаеми сър,

Както Ви е известно, срокът на нашия годишен договор изтича този месец. Със съжаление трябва да Ви съобщим, че не възнамеряваме да подновим споменатия договор за още една година. Вашият хумор напълно ни задоволяваше по стил и очевидно допадаше и на голяма част от нашите читатели. Обаче през последните два месеца наблюдаваме рязко понижаване на качеството му.

Предишните ви работи се отличаваха с непосредственост и лекота, с естествено бликащ хумор и остроумие. А напоследък материалите Ви стоят някак измъчени, измислени и неубедителни, което създава тягостно впечатление за усилен труд и напрегнато съчинителство.

Позволете ми да изразя още веднъж съжаление, че не можем да приемем повече Вашето сътрудничество.

С дълбоко уважение: Издателя!“

Подадох писмото на жена си. Когато го изчете, лицето ѝ се удължи и в очите ѝ се появиха сълзи.

— Какъв мръсник! — извика възмутено тя. — Убедена съм, че пишеш не по-лошо, отколкото преди. И при това два пъти по-бързо. —

Тук Луиза очевидно се сети за чековете, които вече нямаше да получаваме. — О, Джон! — изплака тя. — Какво ще правиш сега?

Вместо да отговоря, станах и заиграх полка около масата. Луиза несъмнено реши, че съм полудял от мъка; а децата, струва ми се, само това бяха чакали — те закрепяха от възторг и заиграха подир мен, подражавайки стъпките ми. За тях аз бях отново някогашният другар в игрите.

— Тази вечер отиваме на театър! — извиках аз. — А посред нощ ще идем да се наплюскаме в ресторант „Палас“. Тра-та-та-тра-та-та!

След това обясних тези изблици на буйство, като заявих, че от днес съм съсобственик на преуспяващо погребално бюро, а хумористичните писания — да вървят по дяволите!

Луиза все още държеше в ръка писмото от издателя — моето оправдание, — та не намери какво да възрази и се ограничи с незначителни забележки, което говори само за неумението на една жена да оцени такова знаменито нещо, като задната стаичка на Питър Хеф... пардон, на „Хефелбауър и Сие“.

В заключение ще кажа, че сега няма да намерите в нашия град друг човек като мен — толкова обичан, толкова жизнерадостен и така неизчерпаем на шеги. Хората отново повтарят и цитират моите смехории; аз отново се радвам — без задни мисли — на доверчивите приказки на жена ми, а Гай и Вайъла играят в краката ми и пръскат перли от детски хумор, без да се боят от призрака-мъчител, който някога ги дебнеше по петите с бележник в ръка.

Нашето предприятие процъфтява. Аз водя счетоводството и наглеждам магазина, а Питър се занимава с доставките и поръчките. Той уверява, че с моята веселост и духовитост аз мога да превърна всяко погребение в истински празник.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.